

El llenguatge

El xuixo

29/X/1978

Un dels defectes típics de la pronunciació barcelonina consisteix, com és sabut, en un cas d'apitxament: els dígrafs tg i tj hi són pronunciat amb el valor que representem gràficament per tx, i, així, metge i mitja són pronunciat com si fossin «metxe» o «mitxa». Anàlogament, n'hi ha molts que pronuncien també amb un so africacat el x palatal en posició inicial, en mots com xalet, xocolata, xapa o xicot, que transformen, per tant, en «txalet», «txocolata», «txapa» i «txicot».

Però justament la paraula, objecte, actualment, d'aquest darrer defecte de pronunciació, sobre la qual volem centrar aquest comentari, el substantiu xuixo, és, de fet, un castellanisme. Es tracta, efectivament, d'un mot que devem a la influència del castellà, exactament de l'adaptació a la nostra llengua de la forma castellana «chuzo», que de moment no trobem ni al Diccionari normatiu ni als diccionaris d'equivalències —llevat del de Francesc de B. Moll, que també l'inclou al DCVB—, en els quals, com a traducció de xuixo designa no solament l'arma que solien dur els vigilants nocturns, sinó també una pasta molt típica que té encara molta acceptació (tot i que cada dia hi posen més poca crema, les coses com siguin), convindria admetre aquest mot i incorporar-lo al nostre repertori normatiu. És, de fet, un cas parcialment anàleg a pessebre, mot pres del castellà però esdevingut característic del català com a designació d'un diorama que representa el naixement de Jesús.

La catalanització fonètica de xuixo s'havia acomplert totalment fins al punt d'haver-se perdut consciència del seu origen. Però avui la pronunciació del mot ha sofert una regressió i és ben freqüent de sentir com molts diuen «txu-txo», com si es tractés de la coneguda forma castellana que vol dir «gos». ¿Hi va contribuir una desventurada campanya publicitària que hi feia un joc de paraules? Qui sap. Malgrat el seu origen, considerem que xuixo és ja un terme ben nostre, que cal pronunciar amb x palatal, talment com xampany i xocolata, que són formes que ens provenen també d'altres llengües.

Albert Jané